

De sterk oplopende dakloosheid van de afgelopen jaren kan als een crisis worden getypeerd. De schattingen van het CBS geven een verdubbeling van het aantal dakloze mensen in de afgelopen tien jaar. Elke nacht zijn er meer dan 30.000 mensen dakloos in Nederland! Toenemende sociaaleconomische ongelijkheid, wijdverbreid gebrek aan betaalbare huisvesting en gebrek aan investeringen in sociaal beleid zijn cruciale factoren die bijdragen aan dit fenomeen. Individuele programma's, transformatie van de maatschappelijke opvang en verspreide initiatieven ter bestrijding van het toenemend aantal mensen dat dakloos is of dreigt te worden, hebben de crisis tot dusver niet kunnen oplossen. Er is een gecoördineerde, systemische verschuiving nodig, met de nodige langetermijnfinanciering én politieke steun om blijvende verandering tot stand te brengen. Dit is hét moment om in 2030 een einde aan dakloosheid in Nederland en de rest van Europa te maken, in lijn met de 'Lisbon Declaration on the European Platform on Combatting Homelessness'.

Aanleiding

'Een thuis is meer dan een dak boven je hoofd. Veel mensen uit aandachtsgroepen hebben het moeilijk om een goed huis te vinden en een bestaan op te bouwen.' Deze woorden bij het verschijnen van het adviesrapport 'Een thuis voor iedereen', op 8 juli 2021 (Ter Haar)¹ onderschrijft Valente volledig. De branchevereniging voor participatie, begeleiding en veilige opvang omarmt de integrale samenhang en de aanbevelingen van betere preventie, meer aanbod van huisvesting en een aanpak voor jongeren. Valente voegt daaraan toe: de urgentie om te werken vanuit een Housing First & Housing led strategie bij het duurzaam bestrijden van dakloosheid en om in te zetten op kwaliteitsverbetering van de huidige maatschappelijke noodopvang.

Oorzaken van dakloosheid

Valente kijkt overstijgend naar de problematiek van dak- en thuislozen en ziet een aantal oorzaken van dakloosheid:

- **Wooncrisis:** Zelfs mensen met een volledige baan blijken niet in staat huisvesting te vinden (economische dakloze mensen). Betaalbare en vooral kleinere/eenpersoonswoningen zijn niet beschikbaar. Dakloosheid is de afgelopen jaren door het tekort aan woningen enorm opgelopen. Daarmee is dakloosheid opgeschoven van het zorgdomein naar het domein van volkshuisvesting.
- **Te lage inkomens voor vaste lasten:** Zowel het minimumloon (en net daarboven) als een WIA of bijstandsuitkering zijn onvoldoende om normaal van te kunnen leven. Stijging van juist de woonlasten vormen een groot probleem.
- **Systeemfouten:** Onze samenleving is niet alleen complex, de burger wordt bovendien geacht van alles zelf te regelen¹. Burgers met bijvoorbeeld een licht verstandelijke beperking, laaggeletterdheid en/of andere – psychische – problemen redden dit niet. Toeslagen bijvoorbeeld leiden vaak tot problemen.
- **Versnippering van aanpak:** Veel gemeenten en partners zijn van goede wil. De vaak kleine pilots leveren echter onvoldoende resultaat of worden bij succes niet snel genoeg opgeschaald, noch structureel in beleid ingebed.
- **Adequate en tijdige zorg ontbreekt:** Signalering vindt vaak niet op tijd plaats, tijdige ondersteuning om dakloosheid te voorkomen ontbreekt en zorg heeft geen antwoord. Hierdoor raken mensen aangewezen op de maatschappelijke opvang terwijl zij elders beter geholpen zouden kunnen worden.

¹ Op 8 juli 2021 kwam het adviesrapport 'Een thuis voor iedereen' van de interbestuurlijke werkgroep versterking beleid huisvesting aandachtsgroepen (Bernard ter Haar) uit. Een breed gedragen rapport met een stevige missie: hoe zorgen we er, als één overheid, voor dat in Nederland iedereen in 2030 een prettig en betaalbaar (t)huis kan hebben en zo een basis heeft om een bestaan te kunnen handhaven of op te bouwen? Het rapport bevat een zeer gedegen bundeling van knelpunten en mogelijke oplossingen en is met zorg tot stand gekomen.

Wat is er nodig?

In 2030 een einde aan dakloosheid in Nederland door in te zetten op 1) duurzame financiering en politieke steun 2) meer passende woon-zorgplekken voor aandachtsgroepen 3) preventie 4) ontwikkeling van monitor 5) verbetering kwaliteit opvang. Valente pleit voor het terugdringen én voorkomen van dakloosheid door middel van de volgende aanpak:

1. **Duurzame lokale én landelijke financiering en politieke steun** zijn nodig om blijvende veranderingen tot stand te brengen. 'Er is meer besef nodig dat een aanpak van dakloosheid 'voor altijd' is: ook als er geen daklozen meer zouden zijn, blijft er aandacht nodig. De inzet en oproep van de Raad is echter nadrukkelijk óók om te komen tot een aanpak die over meerdere kabinetten heen relevant blijft, en die dus breekt met golfbewegingen in politieke aandacht voor het vraagstuk dakloosheid' ('Herstel begint met een huis', Raad voor Volksgezondheid en Samenleving). Met de toegezegde structurele extra middelen voor de aanpak dakloosheid (65 miljoen euro extra per jaar) neemt het kabinet een stap in die richting.

2. **Om dakloosheid aan te pakken zijn er meer passende woon-zorgplekken nodig voor aandachtsgroepen.**

Dat kan op de volgende manieren:

- a. **Bevorderen uitstroom** uit Beschermd Wonen, Maatschappelijke Opvang en de Vrouwen Opvang in partnerschap met gemeenten en corporaties. Het tekort aan uitstroomwoningen noodzaakt pragmatisch te werken op het thema wonen, d.m.v. o.a. belangenbehartiging; het delen van kennis en best practices en de ontwikkeling van vakmanschap.
- b. **Realiseren van een gevarieerd woonaanbod en inzetten op diverse wooninitiatieven**, waaronder een passend aanbod voor jongeren en voor mensen die uitstromen beschermd wonen, vrouwen en de maatschappelijke opvang, als Gemengd Wonen, Skaeve Huse, Onder de Pannen en Housing First.
- c. **Daar waar sprake is van een crisis moet een heldere, stevige sturing op de oplossingen plaatsvinden.** Op dit punt ziet Valente dat er meer nodig is dan Ter Haar nu aanbeveelt. Onder andere afspraken vastleggen in woon- en zorgvisies van tripartite partijen: gemeenten, corporaties en zorgaanbieders. In de praktijk blijft het vaak bij goede intenties. Om te sturen op kwantitatieve en kwalitatieve targets dienen de afspraken uit het coalitieakkoord vertaald te worden naar afspraken per gemeente. Elke gemeente moet afspraken maken met de woningcorporaties in z.g. prestatieafspraken of contingentsaantallen. Vuistregel voor de afspraken voor de bouwopgave moet zijn dat 30% sociale huurwoningen gerealiseerd worden waarvan 30% voor bijzondere doelgroepen.
Tijdens de COVID-19 pandemie en de vluchtelingenstroom uit Oekraïne hebben we laten zien dat we snel en resoluut actie kunnen ondernemen om mensen in nood te huisvesten. We moeten voortbouwen op de successen hiervan.
- d. **Behoud van noodopvang:** uitval blijft altijd bestaan en daarom moet de noodopvang behouden blijven. In de praktijk verhoudt de opvang zich tot wat er in de samenleving gebeurt. Dit zien we terug in de flexibiliteit van de maatschappelijke opvang, de brede range in het aanbod, het direct anticiperen als de overheid erom vraagt (bijv. bij corona en de vluchtelingenstroom uit Oekraïne) en het vermogen om mensen op te vangen die uit de keten vallen en nergens anders terecht kunnen.
Flexibiliteit in het acute opvangaanbod is nu en de toekomst wenselijk om in te spelen op actuele vragen van rijk en gemeenten. O.a. bij een acute toename van dak- en thuislozen. Bijvoorbeeld van vluchtelingen, niet rechthebbenden en arbeidsmigranten.

3. **Om dakloosheid aan te pakken, investeren we in preventie, bijvoorbeeld door:**

- **Voorkomen dakloosheid:** Voorkomen is beter dan genezen. Dat geldt ook voor dakloosheid. Een sterke, inclusieve sociale basis en goede basiszorg vormen hiervoor het fundament. Door o.a. krachtige basiszorg; vroegsignalering; briefadressen; passende opvang; ook voor kinderen en jongeren;

- **Voorkomen herhaalde dakloosheid:** Een uitgestoken hand van de basiszorg, waakvlamcontact, doorlopende financiële ondersteuning, activering en werken aan het maken van een eigen thuis zijn belangrijke ingrediënten om herhaalde dakloosheid te voorkomen, zo blijkt uit langlopend onderzoek van Nienke Boesveldt (UvA).
- **Voorkomen huisuitzettingen en recht op een woonplek:** Naar nul huisuitzettingen; voorkomen van huisuitzettingen bij een huurschuld.
- **Inzet op vroegsignalering en schuldhulpverlening:** Vroegsignalering van schulden is een wettelijke taak van gemeenten om (huur)schulden tijdig te signaleren. We willen dat dit overal in Nederland wordt opgepakt.
- **Toegang tot medische basiszorg:** Dakloze mensen hebben gemiddeld meer gezondheidsproblemen dan andere mensen. Ze zijn ook vaker onverzekerd voor zorg. Beide aspecten moeten in het kader van preventie worden opgepakt.

4. Ontwikkeling van monitoring dakloosheid

Data over het aantal landelijke dak- en thuislozen ontbreekt. Het betreft landelijke schattingen. Harde data over aantallen dak- en thuislozen in de opvang ontbreekt eveneens. Met de monitoring van deze data kan mede gestuurd worden op de doorontwikkeling van de maatschappelijke opvang. We kunnen hierbij leren van leden van Valente; hoe meten zij dakloosheid?

5. Verhoging van de kwaliteit van de opvang

Daarnaast varieert de kwaliteit van de noodzakelijke noodopvang op een aantal plekken in Nederland, zo blijkt uit [het recente onderzoek 'Staat van de Nachtopvang'](#). Of en welke hulp je ontvangt blijkt sterk afhankelijk van de plek waar je dakloos raakt. We willen dat dak- en thuislozen overal in Nederland dezelfde kans krijgen om te herstarten. Werken vanuit gedeelde methodieken en een algemene kwaliteitsstandaard voor de opvang is daartoe nodig, zodat wie opvang nodig heeft zijn of haar leven kan herstarten. Op sommige plaatsen is de kwaliteit verbeterd, wat de kloof alleen maar groter maakt – de kwaliteit van de maatschappelijke opvang moet óveral goed zijn. Kwalitatieve opvang moet landelijk het laatste vangnet en een springplank zijn voor een herstart voor mensen die toch op straat komen te staan. Bijvoorbeeld door:

- **Herstel en activering:** De opvang biedt betrokkenen ruimte om tot rust te komen. Zo snel mogelijk wordt gestart met activering. Mensen krijgen hiermee weer structuur en werken aan een doel in hun leven. Dit helpt bij het 'herstel'. Personen die dakloos zijn geworden moeten terecht kunnen op een duidelijke plek. Inzet van individuele begeleiding (maatwerk MO) is essentieel.
- **Transformatie:** We werken toe naar een transformatie van de (nacht)opvang naar 24-uursopvang, waardoor een dakloze burger een vaste plek heeft waar hij kan verblijven en tot rust kan komen en kan werken aan herstel.
- **Transformatie van opvang naar wonen mét begeleiding:** Meer short stay is nodig om de stap van opvang naar zelfstandig wonen te verkleinen met o.a. daarbij (op te zetten) buurtsteunpunten ter ondersteuning van de kwetsbare inwoners.
- **Kwaliteitsverbetering van de opvang:** Omschakeling van slaatzalen naar slaapkamers en waar nodig ook een tijdelijke uitbreiding van nachtopvang om de toename van dak- en thuisloze mensen op te vangen.
- **Ontwikkeling normenkader kinderen:** Ontwikkeling normenkader kinderen in de maatschappelijke opvang. Het normenkader vormt het vertrekpunt voor de juiste aandacht voor kinderen in de MO en het verstevigen van de positie van kinderen in de MO. Het normenkader leidt tot contractuele afspraken met gemeenten over het kwaliteitsniveau en bijpassende financiering.

Tot slot

Niemand vindt dakloosheid passend; dakloosheid laat diepe trauma's na en er moet alles aan worden gedaan om dit te voorkomen. Hiertoe werken we de komende jaren in sterke domeinoverstijgende allianties samen om de wooncrisis voor aandachtsgroepen op te lossen. Maatwerk en luisteren naar de signalen van de dak- en thuislozen zelf vormt het vertrekpunt hiervoor en voor de doorontwikkeling van de maatschappelijke opvang.

Voor meer informatie kan je contact opnemen met Esmé Wiegman, directeur Valente, esme.wiegman@valente.nl of 06-21703581